

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04
У Національній академії внутрішніх справ
03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Фурси Світлани Ярославівни** на дисертацію Підченка Юрія Олексійовича на тему: «Судові рішення у справах окремого провадження» подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність теми дисертаційної роботи

У зв'язку із істотними змінами цивільного процесуального законодавства України перед вченими та практиками постали нові завдання, які обумовлені впровадженням в Україні європейських стандартів справедливого судочинства та необхідністю вироблення сучасних наукових підходів до сутності судових рішень в цивільному процесі, зокрема, судових рішень у справах одного із видів провадження цивільного судочинства – окремого провадження.

Здійснення судового захисту, охорони прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб не можна уявити без законного та обґрунтованого судового рішення як акту правосуддя.

Диференціація цивільної процесуальної форми призводить до виникнення та розвитку, у її межах, різних судових процедур, зокрема, й процедур з розгляду справ окремого провадження та ухвалення за їх розглядом судових рішень, які мають певну специфіку щодо змісту мотивувальної та резолютивної частин рішення, які істотно впливають на їх виконання. Тому вивчення вченими судової практики розгляду справ даної категорії допоможе встановити ті проблеми, які виникають при розгляді справ окремого провадження та вдосконалити існуючі чи розробити нові процедури розгляду справ та ухвалення рішень з урахуванням їх специфіки, запропонувати зміни до законодавства, яке ці питання регламентує.

Вх. № 5013
" 12 " 09 2025 р.
кількість аркушів:
осн. док. 72 додаток —

Вирішення проблем правозастосовної практики, насамперед, зумовлене необхідністю забезпечення виконання основного завдання цивільного судочинства - справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави та ухвалення законних і обґрунтованих рішень.

Вказане свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Підченка Ю.О. та його важливе значення для науки цивільного процесу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дослідженням проблематики судових рішень у справах окремого провадження в цивільному процесі України займалися такі вчені як Фурса С.Я., Ясинок М.М., Чурпіта Г.В., Андронов І.В., Світлична Г.О. та інші вчені, але в межах більш ширших досліджень. Дисертантом Підченком Ю.О. проведене комплексне дослідження саме інституту судових рішень у справах окремого провадження. Наукова праця підготовлена на високому науково-теоретичному рівні на основі поєднання загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання в їх взаємному зв'язку та доповненні один одного, що зумовило її високий науковий і практичний рівень.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, передбачено річними планами науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2015-2019 рр.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Слід відмітити достатній ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження, який, насамперед, зумовлений структурою дисертації.

Її зміст складається зі вступу, трьох розділів, які поєднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Обґрунтованість й достовірність результатів дослідження забезпечено використанням низки загальнонаукових і спеціальних методів пізнання: історико-правового, порівняльно-правового, індукції та дедукції, системного аналізу, формально-догматичного, логічного.

Суттєвою перевагою роботи є використання нормативно-правових актів, які регламентують питання судових рішень в цивільному судочинстві, зокрема у окремому провадженні, практики ЄСПЛ, а також судової практики судів України, зокрема, Артемівського міськрайонного суду Донецької області (*арк. дис.161*), Бобровицького, Ніжинського районного суду Чернігівської області (*арк. 158 дисер.*), Зарічного районного суду м. Суми (*арк.140-141 дисер.*), Здолбунівського, Острожського районного судів Рівненської області (*арк.132 дисер.*), а також загальнотеоретичних, історичних наукових праць як українських, так і зарубіжних вчених, розробок фахівців у галузі теорії права, цивільного права та процесу.

Метою дисертаційного дослідження є здійснення теоретико-правового та прикладного дослідження судових рішень у справах окремого провадження і методології (*арк.дисер.27-70*), загальна характеристика судових рішень у справах даного провадження (*арк. дисер.77-112*) та особливості судових рішень по окремих категоріях справ окремого провадження (*арк. дисер.116-173*).

Для реалізації визначеної мети дисертантом сформульовані основні задачі наукової роботи (*арк.дисер.19-20*), які він виконав.

Слід зазначити, що крім суто наукового значення, завдання дисертаційного дослідження передбачають аналіз та внесення пропозицій до цивільного процесуального законодавства, яке регламентує судові рішення у цивільному процесі України, тобто до ч.2 ст. 255, абз.1 ч.2 ст.300 Цивільного процесуального кодексу України та ін. (*арк.бавторєф.*).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення із текстом дисертації та авторефератом дає підстави зробити висновок про те, що дана наукова праця є ґрунтовною, наукові висновки, рекомендації з удосконалення законодавства є слушними. Дисертація структурно правильно сформульована, матеріал викладається послідовно, ґрамотною юридичною мовою, якісно оформлений науковий апарат роботи.

Сформульовані дисертантом висновки є обґрунтованими та базуються на використанні загальнонаукових методів, широкої емпіричної бази, яку складає практика ЄСПЛ та національних судів України.

Позитивне враження складається від кількості списку використаної літератури, насамперед, судової практики, літератури зарубіжних авторів (200 джерел), що свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми, і високий рівень знань автора, його наукову зрілість.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає у тому, що робота є першим комплексним науковим дослідженням судових рішень у справах окремого провадження з використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень науки цивільного процесу та істотних змін цивільного процесуального законодавств, що дозволило сформулювати низку нових положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції про внесення змін та доповнень з досліджуваних питань до ЦПК.

Оцінюючи здобутки дисертаційного дослідження, слід зазначити висновки, які мають елементи наукової новизни та заслуговують на увагу.

По-перше, заслуговує на увагу сформульований автором понятійний апарат, зокрема дефініція «судові рішення у справах окремого провадження» (*арк.55 дисер.*), вдосконалена класифікація судових рішень у справах окремого провадження (*арк.60 дисер., арк. 4 автореф.*),.

По-друге, цінним з наукової точки зору є акцент, який автор робить на змісті резолютивної частини судових рішень у справах окремого провадження та значимість її елементів для порядку виконання та скасування рішення (*арк.71-88 дисер., арк.4 автореф.*).

По-третє, заслуговує на увагу положення дисертації, у розвиток думки інших вчених, щодо інституту забезпечувальних заходів у справах окремого провадження, наприклад, визнання спадщини відумерлою (*арк. 5 автореф.*).

По-четверте, запропоновані дисертантом зміни до цивільного процесуального законодавства (*арк. 6 автореф.*).

Вважаємо, що наукова новизна та її складові сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульована мета дослідження відповідає темі дисертації та конкретизується у завданнях, правильно окреслено об'єкт та предмет дослідження. Ґрунтовно розкрито систему використаних в роботі дослідницьких методів із зазначенням тих результатів, за допомогою яких вони були отримані.

У Розділі 1. «Загально теоретичні та методологічні засади дослідження інституту судових рішень у справах окремого провадження», який складається із трьох підрозділів та висновків дисертантом досліджено еволюція правового регулювання інституту судових рішень у справах окремого провадження та стан наукової розробки проблеми (*підрозділ 1.1.*); методологію дослідження інституту судових рішень у справах окремого провадження (*підрозділ 1.2.*); поняття та види судових рішень у справах окремого провадження, їх структура (*підрозділ 1.3.*).

У Розділі 2 «Загальна характеристика судових рішень у справах окремого провадження», який складається із трьох підрозділів та висновків дисертантом розкрито порядок ухвалення та проголошення судових рішень у справах окремого провадження (*підрозділ 2.1.*); набрання судовими рішеннями у справах окремого провадження законної сили (*підрозділ 2.2.*); виправлення недоліків рішень судом, який їх ухвалив (*підрозділ 2.3.*).

У Розділі 3 «Особливості рішень суду, ухвалених у певних категоріях справ окремого провадження», який складається із трьох підрозділів та висновків, автором розкриваються особливості рішень суду, ухвалених у справах про зміну цивільно-правового статусу фізичної особи (*підрозділ 3.1.*); рішень суду,

ухвалених у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення (підрозділ 3.2); рішень суду, що мають інше значення для охорони прав, свобод та інтересів особи (підрозділ 2.3).

В кінці роботи мають місце розгорнуті висновки щодо теоретичного узагальнення проблеми та нового вирішення задання, яке полягає у розробці теоретичних основ інституту судових рішень у справах окремого провадження, які впливають зі змісту роботи та є віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи в цілому.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації слід зробити висновок, що мета дисертаційної роботи в ході виконання даного наукового дослідження досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значимістю. Вони використовувались та можуть бути використані:

- для подальшого теоретичного дослідження судових рішень у справах окремого провадження і галузі науки цивільного процесу (*науково-дослідна робота*) та у навчальному процесі: при викладанні навчальних курсів «Цивільний процес» ;

- у правозастосовній практиці при розгляді цивільних справ судом у порядку окремого провадження та автор брав участь під час підготовки науково-практичного коментарю до Цивільного процесуального кодексу України (акт про впровадження Печерського районного суду м. Києва від 19 червня 2018р.);

- *законотворчій діяльності* в процесі удосконалення цивільного процесуального законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у 5 наукових статтях у фахових юридичних виданнях, одна з яких - в іноземному виданні, 5 тезах доповідей на конференціях.

Такі результати наукового дослідження є достатнім. Кількість публікацій, їх обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає встановленим вимогам.

Отже, дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Текст автореферату дисертації за структурою та змістом відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Вищезазначене свідчить про комплексність та високий рівень виконаної дисертантом роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивна оцінка рецензованого дисертаційного дослідження, в цілому, не виключає можливості й необхідності висунення до нього окремих зауважень критичного та дискусійного характеру.

1. В удосконаленій класифікації судових рішень у справах окремого провадження за критерієм а) «їх загальних правових наслідків» (арк 46-52 дисертації) дисертантом виділено – «рішення про присудження», проте дана пропозиція є дискусійною. По-перше, виходячи із даного критерію такий поділ можливий щодо рішень інших видів провадження цивільного судочинства, зокрема, позовного провадження, оскільки у справах окремого провадження безпосереднім об'єктом охорони є інтерес (охоронюваний законом), а не саме суб'єктивне право (ч. 6 ст. 294 ЦПК). При розгляді справ окремого провадження судом встановлюються факти, які мають породити для особи юридичні наслідки, тобто після ухвалення судом рішення та набрання ним законної сили у особи може виникнути, змінитися або припинитися певне суб'єктивне право. Але таке суб'єктивне (матеріальне) право виникне, зміниться або припиниться уже поза межами суду, тобто у органі, де буде виконуватися таке рішення. Крім

того, в теорії цивільного процесу під рішеннями про присудження розуміють постанову суду, якою підтверджуються матеріальні права та обов'язки сторін і одній стороні присуджується виконати на користь другої певні дії або утриматись від них (відшкодувати матеріальну шкоду, сплатити аліменти тощо) та і більшість вчених схильні до того, що рішення у справах окремого провадження слід відносити до рішень про визнання, оскільки вони виконують поза стадією примусового виконання.

По-друге, виходячи із наповненості та переліку видів рішень, які віднесені до критерію: а) «загальні правові наслідки», доцільно було б говорити не про такий критерій, оскільки правові наслідки із видів рішень згідно такої класифікації не вбачаються. На нашу думку, слід було б говорити про такий критерій як «порядок виконання», «спосіб виконання», оскільки рішення про присудження виконуються органами примусового виконання, рішення про визнання - добровільно, а перетворювальні-іншими органами. Тому під час захисту хотілося б заслухати думку дисертанта: Які правові наслідки виникатимуть у особи згідно судових рішень у справах окремого провадження?

2. У продовження першого зауваження вважаємо не коректним віднесення рішень у справах про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність та про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб до рішень до присудження (арк. 61 дисер.), мотивуючи тим, що вони зобов'язують одну із сторін виконати певні дії на користь іншої сторони або утриматись від них. По-перше тому, що у справах окремого провадження сторони не беруть участь, а його суб'єктами є заявник і заінтересовані особи, що ще раз підтверджує правильність думки опонента про те, що рішення про присудження мають місце саме у справах позовного провадження. По – друге, щодо справ про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність, то згідно зі ст. 333 ЦПК, найперше, що має зробити суд – це *визнати*, що нерухома річ є безхазяйною та встановити чи взята вона на облік, а також, що сплинув 1 рік після взяття її на облік, тобто суд встановлює безспірні юридичні факти, а лише потім така річ *передається* територіальній

громаді, тобто процедура виконання рішення передбачена така: шляхом передачі речі. У цій справі немає протилежної сторони-правопорушника, якого суд зобов'язує вчинити певні дії як у позовному провадженні, наприклад, зобов'язати відповідача (боржника) знести самовільно збудований будинок.

Щодо рішення про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб, то це рішення важко визнати рішенням про присудження, оскільки тут немає правопорушника а згідно ч. 2 ст. 349 ЦПК у справі бере участь заявник та заінтересовані особи, а не відповідачі та останніми є : особа щодо якої вимагається розкриття банківської таємниці чи її представника, а також представник банку. Згідно ч. 3 ст.349 ЦПК під час розгляду цієї справи може виникнути спір, тоді заява має бути залишена без розгляду, розглядатися у позовному провадженні. Лише за такої умови, тобто коли справа про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб розглядається у позовному провадженні, рішення по ній може бути віднесене до рішень про присудження.

Тому хотілося б заслухати вмотивовану думку дисертанта : До якого виду рішень, згідно запропонованої ним класифікації, слід віднести рішення у даних справах?

3. Дискусійним є висновок дисертанта про те, що можливість скасування рішення у справах окремого провадження судом, який його ухвалив слід розглядати як *спеціальний засіб виправлення недоліків у судових рішеннях (арк.4 автореф.)*, оскільки сам дисертант зазначає, що законній силі судових рішень у справах не притаманна така його властивість як незмінність, що опосередковується правом суду скасувати рішення, яке набрало законної сили, у зв'язку із зміною обставин, які бути підставою для подання відповідної заяви (*арк. 5 атореф.*). По-перше, до недоліків рішення, які може усунути сам суд згідно ст. 269 ЦПК віднесено - виправлення описок і арифметичних помилок; згідно ст.270 ЦПК – ухвалення додаткового рішення; згідно ст. 271 ЦПК, роз'яснення рішення . Під жодну із цих норм не підпадають підстави скасування рішення у справах: про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або

оголошення її померлою (ст. 309 ЦПК), оскільки такою підставою є поява особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою судом, оскільки її місце перебування суд не міг встановити і таку обставину не можна вважати помилкою суду та як сам дисертант зазначає, що рішення скасовується – « у зв'язку із зміною обставин».

Чи не вважає дисертант, що підставою скасування рішення судом який його ухвалив є нововиявлені обставини (п.1 ч. 2 ст. 423 ЦПК, п.3 ч. 2 ст. 429 ЦПК)– поява особи?

4. Дисертантом у Розділі 3 розкриваються особливості судових рішень по деяких справах окремого провадження. Так, на *арк.164-166 дисертації* йдеться про рішення у справі про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, формуються елементи мотивувальної та резолютивної частини рішення по даній категорії справ (*арк.165-166 дисер.*) та зазначається, що таке рішення підлягає негайному виконанню. Проте, автор нічого не сказав про порядок виконання такого рішення, оскільки саме в резолютивній частині рішення згідно ч.7 ст.265 ЦПК , у разі необхідності , має бути вказано про спосіб та порядок його виконання (п.1). Оскільки у ст.346 ЦПК нічого не сказано про порядок виконання такого рішення, то суддя зобов'язаний у резолютивній частині зазначити про спосіб та порядок його виконання, оскільки йдеться про примусову госпіталізацію особи, а примус можуть застосовували лише певні суб'єкти і на підставі рішення суду. Ці обставини мають дуже важливе значення оскільки залежно від порядку та суб'єктів виконання ми можемо говорити про види рішень окремого провадження та їх класифікацію .

Тому, під час захисту хотілось би заслухати думку дисертанта: До якого виду судових рішень та чому саме він відносить рішення у справах про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку?

4. Аналогічне запитання опонент ставить по рішеннях у справах про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу, яке дисертантом розглядається на *ар. 166-167 дисертації* де, він зазначає, що за рішенням суду особа, яка хворіє туберкульозом підлягає розшуку, приводу та обов'язковій

госпіталізації до протитуберкульозних закладів, які визначені ч.2 ст.12 Закону України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз», але не вказує який орган виконує таке рішення, та і в ст. 346 ЦПК не передбачено хто і в якому порядку виконує таке рішення, а лише зазначається, що воно виконується негайно. Але ці обставини мають істотне значення для правильного формулювання резолютивної частин судового рішення без правильної редакції якої виконання рішення неможливе.

Тому під час захисту хотілось би заслухати думку дисертанта щодо складових елементів резолютивної частин рішення у справі про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу.

Чи вважає дисертант правильним віднесення даних категорії справ, виходячи із їх правової природи, до окремого провадження, якщо ні, то чому і до якого виду провадження їх доцільно віднести ?

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Судові рішення у справах окремого провадження», підготовлена Підченком Ю.О. є комплексним науковим дослідженням, яка виконана у такому аспекті вперше і поглиблює існуючі наукові розробки у зазначеній сфері та є суттєвим внеском у науку цивільного процесу.

Дисертація є завершеною, самостійною. кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливі науково-практичні проблеми судових рішень у справах окремого провадження, ухвалених за правилами цивільного судочинства.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Судові рішення у справах окремого провадження», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Підченко Юрій Олександрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Фурса С.Я.

«11» вересня 2019 року

